

İLK BEŞ YAŞTA ÇOCUK SAĞLIĞI İZLEMİ

Editörler:

Prof. Dr. Gülbin Gökçay

İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü
İstanbul Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı, İstanbul

Prof. Dr. Ufuk Beyazova

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı Emekli, Ankara

© 2017 Nobel Tıp Kitabevleri Tic. Ltd. Şti.

İLK BEŞ YAŞTA ÇOCUK SAĞLIĞI İZLEMİ

Editörler: Prof. Dr. Gülbin Gökçay, Prof. Dr. Ufuk Beyazova

ISBN: 978-605-335-275-4

5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası hükümleri gereğince herhangi bir bölümü, resmi veya yazılı, yazarların ve yayıncısının yazılı izni alınmadan tekrarlanamaz, basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınamaz veya kopya anlamı taşıyabilecek hiçbir işlem yapılamaz.

NOBEL TIP KİTABEVLERİ TİC. LTD. ŞTİ.

www.nobeltip.com

Millet Cad. No: 111 Çapa-İstanbul
Tel : (0212) 632 83 33
Faks : (0212) 587 02 17

DAĞITIM

Tel : (0212) 771 52 11 - (0212) 771 33 09
Faks: (0212) 771 52 03 - (0212) 771 06 18

Yayımcı : Nobel Tıp Kitabevleri Tic. Ltd. Şti.
Millet Cad. No:111 34104 Fatih-İstanbul

Yayımcı Sertifika No : 15710

Baskı / Cilt : No-bel Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Ömerli mah. İhsangazi cad. Tunaboyu sk.
No. 3 Arnavutköy – Hadımköy – İstanbul

Matbaa Sertifika No : 12565

Sayfa Tasarımı - Düzenleme : Nobel Tıp Kitabevleri

Kapak Tasarım : Nobel Tıp Kitabevleri

Baskı Tarihi : Mart 2017 - İstanbul

ÖNSÖZ

Sağlık fiziksel, sosyal ve ruhsal tam iyilik durumu olarak tanımlanır. Çocuk sağlığı izlemi bu durumun sağlanması amacı ile uygulanır ve Sosyal Pediatri Bilim Dalının en önemli alanlarından biridir. Ülkemizde Sosyal Pediatri alanındaki birikim dünyaya örnek olacak niteliktedir. Sosyal Pediatri alanında önemli çalışmalarda bulunan yazarların katkıda bulunduğu “İlk Beş Yaşta Çocuk Sağlığı İzlemi” kitabımız bu birikimin bir eseridir.

Çocuk sağlığı izleminde ekip çalışması ülkemizde geliştirilmesi gereken alanlardan biridir. Kitabımızda çocuk sağlığı izleminin temel konularındaki bilgiler uygulamaya yönelik olarak ve ekip çalışmasının önemi vurgulanarak verilmeye çalışılmıştır.

Sosyal Pediatri Derneğinin öncülüğünde hazırlanan bu kitap bir bebeğin doğduğu andan başlayarak beş yaşına kadar olan izlem sürecinde her yaş dönemi için büyümesi, zihinsel, duygusal gelişmesi, beslenmesi, aşılması ve bazı hastalıklarının erken tanısı konularını kapsamaktadır. Amacımız bu temel konularla ilgili olarak ailelere verilecek desteklere, öngörülebilir sorunların önlenmesine yönelik girişimlere ve anne babaların sık sordukları sorularının yanıtlarına ilişkin özgün ve güncel bilgileri hekimlere sunmaktır. Bir yılı aşan bir çalışma süreci sonunda bu amacımızı gerçekleştirmenin mutluluğunu yaşıyoruz.

Kitabın hazırlanması sırasında birçok değerli uzmanın görüşüne de başvurulmuştur. Kronik böbrek hastalarının izlemi konusunda Doç. Dr. Alev Yılmaz’a, hematoloji hastalarının izlemi konusunda Doç. Dr. Serap Karaman’a, immün yetersizliği olan çocukların izlemi konusunda Doç. Dr. Elif Karakoç’a, sosyal ve mental gelişimin desteklenmesi konusunda Uzm. Pedagog Emine Eraslan’a değerli katkılarından dolayı teşekkürü borç biliriz. Ayrıca kitabın yayına hazırlanmasındaki sabırlı ve titiz çalışmalarından dolayı Nobel Tıp Kitabevleri çalışanlarına ve özellikle Erol Biroğlu ve Can Gelgeç’e çok teşekkür ederiz.

Kitaptan yararlanan değerli meslektaşlarımızın katkı ve önerileri gelecek baskılarda daha gelişmiş bir ürün çıkarmamıza yardımcı olacaktır. Bu destek için şimdiden teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Gülbin Gökçay
Prof. Dr. Ufuk Beyazova

YAZARLAR

Prof. Dr. Adem Aydın

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
İzmir

Prof. Dr. Ahmet Arvas

İstanbul Üniversitesi Cerrahapaşa Tıp Fakültesi,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
İstanbul

Prof. Dr. Ahmet Ergin

Pamukkale Üniversitesi, Tıp Fakültesi,
Halk Sağlığı Anabilim Dalı ve
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Denizli

Prof. Dr. Aysu Duyan Çamurdan

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Ankara

Prof. Dr. Ayşe Kılıç

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
İstanbul

Prof. Dr. Ayşen Baykara

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk ve Genç Ruh Sağlığı ve Hastalıkları
Anabilim Dalı Emekli
İzmir

Dr. Bahar Kural

Bakırköy Sadi Konuk Eğitim Araştırma Hastanesi
İstanbul

Uzm. Dr. Bahar Çuhacı Çakır

Ankara Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
Hematoloji ve Onkoloji Eğitim Araştırma Hastanesi
Ankara

Prof. Dr. Betül Ulukol

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Ankara

Doç. Dr. Burak Baykara

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk ve Genç Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
İzmir

Prof. Dr. Elif N.Özmert

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı & Gelişimsel Pediatri Bilim Dalı,
Ankara

Yrd. Doç. Dr. Elif Ünver Korgalı

Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sivas

Prof. Dr. Emel Gür

İstanbul Üniversitesi Cerrahapaşa Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
İstanbul

Doç. Dr. Emel Örün,

Özel Çankaya Yaşam Hastanesi,
Ankara

Yrd. Doç. Dr. Erkan Doğan

Karabük Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Karabük

Uzm. Dr. Esra Devocioğlu Karapınar

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı, İstanbul

Uzm. Dr. Fadime Yüksel

Ankara Atatürk Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Ankara

Doç. Dr. Feyza Koç

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
İzmir

Prof. Dr. Figen Şahin Dağlı

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Ankara

Prof. Dr. Filiz Şimşek Orhon

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Ankara

Prof. Dr. Gonca Yılmaz

Karabük Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Karabük

Yrd. Doç. Dr. Gönül Acar

Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Bölümü
İstanbul

Uzm. Dr. Gülay Kuş

İskenderun Yeni Devlet Hastanesi
İskenderun

Prof. Dr. Gülbin Gökçay

İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü
Sosyal Pediatri Anabilim Dalı
İstanbul

Prof. Dr. Kadriye Yurdakök

Hacettepe Üniversitesi
Çocuk Sağlığı Enstitüsü
Sosyal Pediatri Anabilim Dalı
Ankara

Doç. Dr. Meda Kondolot

Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Kayseri

Uzm. Dr. Medine Aşşın Taşar

S.B. Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Ankara

Uzm. Dr. Melike Tuğrul Aksakal

İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Göztepe Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
İstanbul

Doç. Dr. Nalan Karabayır

İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
İstanbul

Nilcan Kuleli Sertgil

Serbest uzman Psikolog
İstanbul

Doç. Dr. Nilgün Çöl

Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Gaziantep

Uzm. Dr. Nilgün Vatandaş

BeYTEPE Murat Erdi Eker Devlet Hastanesi
Ankara

Uzm. Dr. Nisa Eda Çullas İlarıslan

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Ankara

Prof. Dr. Nurdan Evliyaoğlu

Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı,
Sosyal Pediatri Bilim Dalı,
Adana

Doç. Dr. Oya Halıçioğlu Baltalı

İzmir Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Çocuk Klinikleri, Sosyal Pediatri Birimi
İzmir

Uzm. Dr. Özlem İnce Bağ

T. C. Sağlık Bakanlığı, Dr Behçet Uz Çocuk Hastanesi,
Sosyal Pediatri Birimi
İzmir

Doç. Dr. Perran Boran

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
İstanbul

Uzm. Dr. Pınar Yılmazbaş

Okmeydanı Eğitim ve Araştırma Hastanesi
Çocuk Kliniği
İstanbul

Prof. Dr. Sadık Akşit

Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
İzmir

Uzm. Dr. Seda Topçu

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Ankara

Yrd. Doç. Dr. Selçuk Yazıcı

Balıkesir Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Balıkesir

Prof. Dr. Selda Bülbül

Kırıkkale Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı ve Çocuk Metabolizma
Hastalıkları Bilim Dalı
Kırıkkale

Doç. Dr. Selda Karaayvaz

Acıbadem Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
İstanbul

Yrd. Doç. Dr. Selda Sivaslıoğlu

Ege Şehir Hastanesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları
İzmir

Prof. Dr. Serap Turan Demircioğlu

Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Ana Bilim Dalı,
Çocuk Endokrinoloji Bilim Dalı
İstanbul

Prof. Dr. Serpil Uğur Baysal

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı öğretim üyesi
İzmir

Prof. Dr. Sevgi Başkan

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Ankara

Yrd. Doç. Dr. Sevtap Güney

Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı,
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Antalya

Prof. Dr. S. Songül Yalçın

Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı
Ankara

Prof. Dr. Ufuk Beyazova

Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı Emekli
Ankara

Uzm. Dr. Tijen Eren

İstanbul Üniversitesi
Çocuk Sağlığı Enstitüsü Sosyal
Pediatri Anabilim Dalı
İstanbul

Yrd. Doç. Dr. Tolga İnce

Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
Sosyal Pediatri Bilim Dalı,
İzmir

Doç. Dr. Vefik Arıca

İstanbul Yeniüzyıl Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı
İstanbul

İÇİNDEKİLER

KISIM 1: ÇOCUK SAĞLIĞI İZLEMİ	1
Bölüm 1 Çocuk Sağlığı İzlem İlkeleri.....	3
Bölüm 2 Yenidoğan Tarama Programları	17
Bölüm 3 Görmenin Değerlendirilmesi	25
Bölüm 4 İşitmenin Değerlendirilmesi.....	29
Bölüm 5 Büyümenin İzlenmesi	39
Bölüm 6 Gelişimin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi.....	49
Bölüm 7 Özel Bakım Gereklinimi Olan Çocukların İzlenmesi	55
7-1 Engelli (Özel Gereklinimi Olan) Çocukların İzlemi İlkeleri	55
7-2 Kalp Hastalığı Olanların İzlemi.....	61
7-3 Kronik Solunum Sistemi Hastalığı Olanların İzlemi	68
7-4 Kalıtsal Metabolik Hastalığı Olanların İzlemi	74
7-5 Kronik Endokrin Sistemi Sorunu Olanların İzlemi	82
7-6 Kronik Böbrek Hastalığı Olanların İzlemi.....	86
7-7 Kanserden Sağkalanların İzlemi	91
7-8 İmmün Yetersizliği Olanların İzlemi	97
7-9 Nörolojik Sorunu Olanların İzlemi.....	103
7-10 Evlat Edinilmiş Çocuğun İzlemi	108
Bölüm 8 Mental ve Sosyal Gelişimin Desteklenmesi.....	113
Bölüm 9 Motor Gelişimin Desteklenmesi	123
9-1 Riskli Bebeklerde Motor Gelişimin Desteklenmesi	131
Bölüm 10 Dil Gelişiminin İzlenmesi ve Değerlendirilmesi.....	137
Bölüm 11 Çocuk ve Aile ile İletişim.....	155
Bölüm 12 Çocuk Sağlığı İzleminde: Çocuk Hakları Sözleşmesinin Klinik Uygulamalara Uyarlanması.....	159
KISIM 2: ÇEVRE VE ÇOCUK SAĞLIĞI	163
Bölüm 13 Aile İçi İletişim: Ailelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Olumlu Ebeveynlik	165
Bölüm 14 Çevre Kirliliği ve Çocuk	173
Bölüm 15 Fizik Çevrenin Düzenlenmesi: Kazalardan Korunma	183
Bölüm 16 Sosyal Çevre ve Çocuk Sağlığı.....	191
Bölüm 17 Çocuk İstismarı ve İhmalinin Erken Tanınması ve Önlenmesi	201
Bölüm 18 Çocuk İhmaline Yaklaşım ve Koruma	211
Bölüm 19 Akılcı Medya Kullanımı.....	219
KISIM 3: SAĞLIKLI BESLENME	235
Bölüm 20 Sağlıklı Beslenme İlkeleri	237

Bölüm 21	Anne Sütü ile Beslenme	241
	21-1 Anne Sütünün Yapımı	241
	21-2 Anne Sütü ile Beslenmenin Önemi	253
	21-3 Anne Sütü ile Beslenmenin Korunması	263
	21-4 Anne Sütü ile Beslenmenin Yaygınlaştırılması ve Desteklenmesi	272
Bölüm 22	Emzirme Danışmanlığı	285
Bölüm 23	Tamamlayıcı Beslenme	295
Bölüm 24	Doğal Olmayan Beslenme İlkeleri	305
Bölüm 25	Çocuk Sağlığı İzleminde Vitamin-Mineral Kullanımı	313
KISIM 4: ÇOCUK SAĞLIĞI İZLEMİNDE SIK RASTLANAN SORULAR VE SORUNLAR		321
Bölüm 26	Ağız ve Diş Bakımı	323
Bölüm 27	Çocuklarda Normal Uyku Fizyolojisi ve Farklı Gelişim Dönemlerinde Uyku Sorunları	331
Bölüm 28	İnfanıl Kolik	345
Bölüm 29	Tuvalet Eğitimi	353
Bölüm 30	Deri Bakımı	363
Bölüm 31	Giysiler ve Çocuk Sağlığı	371
Bölüm 32	Tek Ebeveynli Aileler	377
Bölüm 33	İkiz İzlemi	383
Bölüm 34	Çalışan Anne Çocuğunun İzlenmesi	393
Bölüm 35	Çocuk Sağlığı İzleminde Sorun Yaratan Ağız Alışkanlıkları	401
Bölüm 36	Erken Çocukluk Çağında Beslenme Sorunları	405
Bölüm 37	Okul Öncesi Eğitim ve Kreş Sağlığı	417
Bölüm 38	Çocuklar için Oyuncak Seçimi	423
Bölüm 39	Kardeş Kıskançlığı	431
Bölüm 40	Çocuk Sağlığı İzleminde Gelişimsel Bozukluklara Yaklaşım	437
KISIM 5: İLK BEŞ YAŞTA BAĞIŞIKLAMA		449
Bölüm 41	Çocuklarda Aşı Uygulamaları	451
Bölüm 42	Aşı Kontrendikasyonları ve Önlem Alınarak Aşı Uygulanması Gereken Durumlar	457
Bölüm 43	Aşı Sonrası Anafilaksiye Yaklaşım	463
Bölüm 44	Ailelerin Çocuklarını Aşılatma Konusunda Kararsızlıkları	469
Bölüm 45	Aşılar	473
	45-1 BCG Aşısı	473
	45-2 Boğmaca Aşısı	479
	45-3 Difteri Aşısı	483
	45-4 Haemophilus Influenzae Tip B Aşısı	487
	45-5 Hepatit A Aşısı	493
	45-6 Hepatit B Aşısı	496
	45-7 İnfluenza Aşısı	502

45-8	Kabakulak Aşısı.....	509
45-9	Kızamık Aşısı.....	512
45-10	Kızamıkçık Aşısı	516
45-11	Meningokok Aşısı	519
45-12	Pnömonokok Aşısı	528
45-13	Polio Aşısı	536
45-14	Rotavirüs Aşısı	542
45-15	Su çiçeği Aşısı	545
45-16	Tetanos Aşısı	555
Bölüm 46	Özel Durumlarda Bağışıklama	563
KISIM 6: OLAĞAN ÜSTÜ DURUMLARDA ÇOCUK SAĞLIĞI	577
Bölüm 47	Olağan Üstü Durumlarda Çocuk Sağlığı	579
İndeks	587

